

Iwona Socik, Anna Tonakiewicz-Kołosowska
Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej
Oddział Informacji Naukowej

Rola bibliotek akademickich w zakresie parametryzacji uczelni — badanie porównawcze na przykładzie wybranych bibliotek uczelni technicznych

Streszczenie: W artykule przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych w 18 wybranych bibliotekach uczelni technicznych. Badano poziom zaangażowania tych bibliotek w proces parametryzacji uczelni. Autorki wykazały różnorodność rozwiązań w zakresie dokumentowania dorobku naukowego i wykorzystywania go w procesie parametryzacji uczelni, poczynając od bibliotek o działaniach wręcz modelowych poprzez biblioteki, które starają się uczestniczyć w tym procesie, do tych, które zostały z niego całkowicie wyłączone. Wskazano najważniejsze elementy, które warunkują osiągnięcie satysfakcji we współpracy pomiędzy biblioteką a uczelnią w zakresie parametryzacji.

Słowa kluczowe: bibliograficzne bazy danych, bibliometria, dokumentowanie dorobku naukowego

W statutach wielu polskich uczelni istnieją zapisy dotyczące obowiązku dokumentowania dorobku naukowego uczelni. Obowiązek ten był i jest nadal zwykle przypisany bibliotekom akademickim, które w latach poprzedzających komputeryzację tworzyły tradycyjne, papierowe bibliografie publikacji, a w dobie technologii IT tworzą bazy danych o takiej zawartości. Z końcem lat 90., zgodnie z wytycznymi władz uczelni i rozporządzeniami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, uczelniane bazy bibliograficzne zaczęto przekształcać, nadając im charakter bibliograficzno-bibliometryczny. Obecnie niemal każda z bibliotek akademickich, tworząca bazę bibliograficzną publikacji, wypracowała sobie własny model współpracy z władzami uczelni w zakresie dokumentowania i rozpowszechniania wyników badań naukowych. W niektórych uczelniach współpraca z biblioteką (lub bibliotekami) osiągnęła taki poziom, że bazy są podstawą do oceny parametrycznej uczelni, jednostek organizacyjnych oraz poszczególnych pracowników. Są też przykłady braku takiej współpracy. Mimo że biblioteki tworzą bazy bibliograficzne publikacji pracowników, nie są one w żaden sposób wykorzystywane przez uczelnię.

Celem poniższej pracy jest wykazanie poziomu współpracy w zakresie parametryzacji pomiędzy uczelnią a biblioteką oraz zależności pomiędzy uregulowaniami prawnymi a motywacją w działaniach obu zainteresowanych stron.

Badaniami objęto 18 największych uczelni technicznych w kraju i działalność ich bibliotek w zakresie parametryzacji. Były to:

- Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie,
- Politechnika Białostocka,
- Politechnika Częstochowska,
- Politechnika Gdańska,
- Politechnika Koszalińska,

- Politechnika Krakowska,
- Politechnika Lubelska,
- Politechnika Łódzka,
- Politechnika Poznańska,
- Politechnika Rzeszowska,
- Politechnika Śląska,
- Politechnika Świętokrzyska,
- Politechnika Warszawska,
- Politechnika Wrocławska,
- Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy,
- Uniwersytet Zielonogórski,
- Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie,
- Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie.

Do wytypowanych bibliotek wysłano ankietę dotyczącą powyższych działań, a także przeprowadzono wywiady telefoniczne¹. Analiza odpowiedzi na pytania ankietowe wykazała, że tylko w 6 bibliotekach, na 18 badanych, dokonuje się oceny dorobku naukowego pracowników, której podstawę stanowi tworzona przez bibliotekę baza bibliograficzna publikacji. Również zakres wykonywanych prac, wynikający z uczelnianych regulacji prawnych i potrzeb konkretnego środowiska naukowego jest różny. Najbardziej zaangażowane w ocenę okresową uczelni są biblioteki w Politechnice Wrocławskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechnice Białostockiej, Politechnice Lubelskiej, w Uniwersytecie Zielonogórskim i Politechnice Częstochowskiej. W tych bibliotekach do bazy wprowadzane są nie tylko opisy bibliograficzne publikacji dostarczanych obligatoryjnie do biblioteki, lecz również inne dane, takie jak: wskaźnik Impact Factor, punktacja dla poszczególnych typów publikacji lub/i liczba cytowań.

Tab. 1. Udział bibliotek w dokumentowaniu dorobku naukowego.

Pytanie ankietowe		Odpowiedź: TAK
Czy biblioteka dokumentuje dorobek naukowy uczelni, tworząc bazę bibliograficzną?		Akademia Górniczo-Hutnicza Politechnika Białostocka Politechnika Częstochowska Politechnika Koszalińska Politechnika Krakowska Politechnika Lubelska Politechnika Łódzka Politechnika Poznańska Politechnika Śląska Politechnika Świętokrzyska Politechnika Warszawska Politechnika Wrocławska Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy Uniwersytet Zielonogórski Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
W	Wskaźnik Impact Factor	Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Politechnika Poznańska

¹ Ankietę wysłano do 18 wytypowanych bibliotek. Odpowiedziało 12 bibliotek. Dane z pozostałych 6 bibliotek pochodzą z wywiadów telefonicznych.

		Politechnika Śląska Politechnika Warszawska Politechnika Wroclawska
	Punktacja MNiSzW	Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Politechnika Białostocka Politechnika Lubelska Politechnika Wroclawska Uniwersytet Zielonogórski
	Liczba cytowań publikacji	Politechnika Krakowska Politechnika Wroclawska

Analiza odpowiedzi pokazuje rozwiązania wzorcowe, np. w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej, współpracującej z uczelnią w tym zakresie od ponad 30 lat. Na sukces tej biblioteki złożyły się m.in. uregulowania prawne, obligujące pracowników uczelni do składania prac naukowych do biblioteki, dobra współpraca bibliotek systemu Politechniki Wrocławskiej z Działem Dokumentacji Biblioteki Głównej, współpraca tego ostatniego z Działem Informacji w zakresie podbazy cytowań oraz, a może przede wszystkim, przychylność władz uczelni do prac realizowanych przez bibliotekę. Podobny poziom współpracy z uczelnią osiągnęły biblioteki AGH, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Politechniki Białostockiej, Politechniki Lubelskiej i w nieco mniejszym stopniu Politechniki Częstochowskiej.

Tab. 2. Regulacje prawne w uczelniach.

Pytanie ankietowe	Odpowiedź: TAK
Czy w uczelni istnieje zarządzenie Rektora w sprawie obowiązkowego dostarczania informacji o publikacjach do biblioteki?	Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Politechnika Białostocka Politechnika Częstochowska Politechnika Koszalińska Politechnika Krakowska Politechnika Lubelska Politechnika Poznańska Politechnika Śląska Politechnika Świętokrzyska Politechnika Wroclawska Uniwersytet Zielonogórski Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Tabela 2 wskazuje na 13 uczelni, w których istnieją uregulowania prawne w postaci zarządzenia Rektora w sprawie obowiązku składania prac naukowych lub informacji o nich do biblioteki. Należy podkreślić, że tylko w 6 uczelniach zapisy zarządzenia są egzekwowane. Do tych uczelni zaliczają się: Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Politechnika Białostocka, Politechnika Częstochowska, Politechnika Lubelska, Politechnika Wroclawska oraz Uniwersytet Zielonogórski. W pozostałych 7 uczelniach zapisy zarządzenia są martwe, a bibliotekom brakuje narzędzi do ich egzekwowania.

W badaniach brano pod uwagę również inne formy działalności bibliotek związane

w sposób pośredni lub bezpośredni z procesem parametryzacji. Tabela 3 pozwala porównać stopień zaangażowania bibliotek i stosowane formy współpracy z uczelnią w zakresie oceny pracowników i jednostek. Składają się na nie m. in. przygotowywanie danych do kategoryzacji jednostek, rankingów krajowych, jak również wykonywanie analiz cytowań publikacji naukowych dla całej uczelni, poszczególnych jednostek organizacyjnych lub indywidualnych zestawień. W niektórych uczelniach (pomimo braku uregulowań prawnych) pracownik musi potwierdzić w bibliotece głównej wiarygodność sporządzonego wykazu cytowań publikacji naukowych.

Tab. 3. Różne formy uczestniczenia poszczególnych bibliotek w procesie parametryzacji.

Pytanie ankietowe	Odpowiedź: TAK
Czy baza bibliograficzna stanowi podstawę do oceny okresowej pracowników, jednostek, całej uczelni?	Akademia Górniczo-Hutnicza Politechnika Białostocka Politechnika Częstochowska (częściowo — bez punktacji) Politechnika Lubelska Politechnika Wrocławska Uniwersytet Zielonogórski
Czy biblioteka pomimo braku zarządzenia Rektora potwierdza pracownikom uczelni wiarygodność wykazów cytowań publikacji naukowych?	Politechnika Krakowska (tylko na życzenie pracownika) Politechnika Warszawska Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
Czy biblioteka wykonuje analizę cytowań publikacji naukowych dla całej uczelni?	Politechnika Białostocka Politechnika Lubelska Politechnika Łódzka (pilotażowo) Politechnika Warszawska Politechnika Wrocławska
Czy biblioteka prowadzi indywidualne lub grupowe szkolenia dla pracowników w zakresie baz cytowań, obliczania indeksu Hirscha, wskaźników Impact Factor?	Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Politechnika Białostocka Politechnika Gdańska Politechnika Krakowska Politechnika Lubelska Politechnika Świętokrzyska Politechnika Warszawska Politechnika Wrocławska Uniwersytet Zielonogórski Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Ostatnią grupę wyłonioną w badaniach stanowią biblioteki całkowicie wyłączone zarówno z procesu dokumentowania dorobku naukowego pracowników, jak również oceny parametrycznej. W przypadku tych bibliotek zadania te przejęły inne jednostki organizacyjne uczelni.

Tab. 4. Uczelnie, których biblioteki nie uczestniczą w procesie dokumentowania dorobku i parametryzacji.

Nazwa uczelni	Nazwa działu, który wykonuje prace dokumentacyjne dla uczelni
Politechnika Gdańska	Centrum Przedsiębiorczości; Sekcja Dokumentacji Badań Naukowych
Politechnika Rzeszowska	Dział Nauki

Wnioski:

Biblioteki akademickie od dawna starają się włączyć do procesu parametryzacji uczelni, argumentując, że są do tej roli dobrze przygotowane. Tworząc i rozwijając bazy bibliograficzne, dysponują specjalistami w zakresie bibliografii. Uczelnie od lat zlecają bibliotekom sporządzanie analizy cytowań publikacji naukowych, tak więc w bibliotekach są specjaliści przygotowani do korzystania z baz cytowań stanowiących podstawę do oceny okresowej. Badania wykazały, że nie wszystkie uczelnie doceniają profesjonalizm i przygotowanie bibliotek do realizacji zadań związanych z procesem parametryzacji.

Zebrane dane pokazują także różny stopień zaangażowania bibliotek w procesy dokumentowania dorobku naukowego i parametryzacji. Ta różnorodność wynika nie tylko z uregulowań prawnych, lecz także ze stopnia motywacji w działaniu obu stron, biblioteki i uczelni. Z odpowiedzi dotyczących np. stosowanego przez biblioteki systemu komputerowego, 6 „wzorcowych” bibliotek odpowiedziało, że jest to system własny, stworzony w uczelni przez specjalistów IT. W pozostałych bibliotekach są to systemy komercyjne z innych firm. To pokazuje, jak ważne jest stworzenie na uczelni warunków dobrej współpracy biblioteki ze specjalistami IT.

Badania wykazały także różnorodność rozwiązań w zakresie dokumentowania dorobku naukowego i wykorzystywania go w procesie parametryzacji uczelni, poczynając od bibliotek o działaniach wręcz modelowych, poprzez biblioteki, które starają się uczestniczyć w tym procesie, do tych, które zostały z niego całkowicie wyłączone.

Zaprezentowane rozwiązania pozwalają na wskazanie najważniejszych elementów, warunkujących osiągnięcie pełnej satysfakcji we współpracy pomiędzy biblioteką a uczelnią w zakresie parametryzacji. Są to:

1. Zarządzenie Rektora w sprawie obowiązku dostarczania publikacji naukowych do biblioteki.
2. Konieczność wprowadzenia narzędzi do egzekwowania obowiązku wynikającego z zapisu w pkt. 1 (gwarantuje to kompletność bazy).
3. Dobra współpraca bibliotek sieci z biblioteką główną.
4. Wsparcie specjalistów IT — dostosowanie bazy do wymagań uczelni, aktualizacja systemu itd.
5. Powiązanie uczelnianych systemów ewidencji osób z tworzonymi bazami bibliograficznymi.
6. Przychyłność władz uczelni do podejmowanych przez bibliotekę stosownych działań.